

CAPUT VIII.

Post causas fidei ejusque unitatis conservandæ nihil statum publicum Ecclesiæ propius attingit, quam unitas caritatis et communionis.

ARGUMENTUM.

CCCLXXIX. Unitas caritatis et communionis necessaria.

CCCLXXX. Tollitur per schisma :
CCCLXXXI. Quale fuit Novatiani.

CCCLXXXII. Et per excommunicationem.

CCCLXXXIII. Jura pontificis, episcoporum, principum pro conservanda unione.

§. CCCLXXIX.

Si Christi sponsa ab adulteris, et vera Ecclesia a sectis per notas discernitur, necesse est, ut visibiles sint notæ, quemadmodum vera Ecclesia visibilis est. In his notis eminet unitas Ecclesiæ, eaque duplex, nempe unitas caritatis seu communionis; quia membra corporis mystici non tantum consensione fidei, sed etiam participatione eorundem sacramentorum, et vinculo communis imperii in unitatem, atque in unum corpus, vel unum regnum compingi et contineri ex voluntate Christi debent. Ex hoc enim suos *cognosci* discipulos voluit, *si dilectionem habuerint ad invicem* (1). Notam ergo visibilem suæ Ecclesiæ dilectionem posuit, quæ proin in sola interna caritate non consistit. Hæc caritatis lex et necessitas perpetuo objiciebatur iis, qui a subjectione erga episcopos, et a communionem eorum, qui episcopis adhærebant, atque inprimis ab obedientia erga Vicarium Christi se scinderent, et segregarent, et privatos cœtus cogerent, et sacramenta ita separati administrarent: quæ quidem nihil iisdem ad vitam proficere censebantur, nisi in catholica communionem essent percepta. Atque huc ea referenda est, *communio sanctorum*, quam in symbolo

apostolico profitemur; a qua recedendi nulla unquam legitima, satique justa causa suppetere inde a primis Ecclesiæ temporibus credebatur (2). Porro si hæc communio, et communionis, ac caritatis unitas Ecclesiæ propria, atque ex institutione Christi necessaria est; erit eadem etiam singulorum fidelium propria, et singulis necessaria ad salutem. Quapropter explicandum est, in quo ea visibilis unitas sita sit, et quomodo a singulis teneri possit, ac debeat; neque enim singuli cum Romano Pontifice, ac ne cum episcopo quidem suo proxime communicare possunt.

(a) *Ecclesia est plebs sacerdoti suo coadunata, et pastori suo grex adhærens*, inquit S. Cyprianus (3). Si Ecclesiæ nomine singulas parochias intelligas, plebs singularum parochiarum adhæret in rebus divinis parochio, nempe sacerdoti et pastori suo: singuli plebium sacerdotes et pastores episcopo tanquam capiti aut centro, in quo junguntur, atque uniuntur in negotio religionis (4).

(b) Porro episcopi universi orbis in rebus et negotiis ad religionem pertinentibus junguntur, et uniuntur cum Romano Pontifice aut per se ipsos proxime, aut per metropolitanos, atque hi ipsi metropolitani cum eodem Romano Pontifice junguntur, et uniuntur aut per se ipsos proxime aut per exarchos, primates vel patriarchas, qui cum eodem tanquam communi unitatis centro proxime et immediate conjuncti et uniti sunt. Sic ergo unitas a Christo instituta in particularibus ecclesiis oritur ab uno *episcopo* unitatis earundem centro; et unitas universalis Ecclesiæ oritur a *Romano Pontifice* catholicæ unitatis et communionis centro, quocum omnes particularium ecclesiarum episcopi cum suis cujusque membris junguntur, et uniuntur.

(c) Hæc vis compingendæ catholicæ unitatis et communionis in Romano Pontifice tanquam communi centro ad primatum ejusdem pontificis referenda est. Hunc enim unitatis finem primatus habet. Porro primatus in persona Romani Pontificis tanquam in subjecto inhæret: ergo etiam ea vis compingendæ catholicæ unitatis et communionis in persona Romani Pontificis tanquam in subjecto inhæret. Nihil ergo dicunt, sed sibimet contradicunt, qui se cathedræ S. Petri et apostolicæ sedi adhærere profitentur, quando iidem a persona Romani Pontificis ejusque auctoritate, et imperio sese segregant; hoc enim dicere, cuius refractario et contumaci licebit; uti si quis jussa ac leges imperantis civilis spernens et conculcans se majestatem civitatis revereri, eique subjectum esse dicat.

(d) Si quis inferior magistratus aut provinciæ præses a summo

imperante deficiat, subditi ejusdem provinciæ non magistratui, aut præsidi, sed imperanti adhærere necessum habent; ita si quis particularis ecclesiæ antistes a fide aut subjectione deficiat Romani Pontificis, in quo aliarum orbis ecclesiarum communio et communicatio quodammodo concentratur, non particulari antistiti, sed communioni orbis et communionis centro adhærendum est; id quod S. Cyprianus distincte docet; *nec sibi plebs blandiatur*, inquit, *quasi immunis esse a contagio delicti possit, cum sacerdote peccatore communicans, et ad injustum atque illicitum præpositi sui episcopatum consensum suum commodans; quando per Osee prophetam comminetur, et dicat divina censura: sacrificia eorum tanquam panis luctus, omnes, qui manducant ea, contaminabuntur, docens scilicet, et ostendens, omnes omnino ad peccatum constringi, qui fuerint profani, et injusti sacerdotis sacrificio contaminati... Etsi aliqui de collegis nostris extiterint, qui deificam disciplinam negligendam putant, et cum Basilide et Martiale temere communicant, conturbare fidem nostram res ista non debet... Adhortamur, ne vos cum profanis et maculatis sacerdotibus communicatione sacrilega misceatis* (5). Nimirum nullo unquam tempore ab Ecclesia Christi deficiendum est: atqui *ubi Petrus, ibi Ecclesia*, inquit Ambrosius (6). Et quemadmodum tota ædificatio, ita singulæ partes firmitatem suam a fundamento habent ex Christi institutione, ut *exsortem se mysterii intelligeret esse divini, qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere* (7).

(1) *Joan. XIII, v. 35.*

(2) S. Augustinus. *L. III. contra epist. Parmeniani. c. 5.* prope finem, « nulla est, inquit, securitas unitatis, nisi ex promissis Dei Ecclesia declarata, » quæ super montem constituta abscondi non potest: et ideo necesse est, ut » omnibus terrarum partibus nota sit. Inconcussum igitur, firmumque teneamus, » nullos bonos ab ea se posse dividere. »

(3) *Epist. LXIX.*

(4) « Hoc sit vestrum studium, inquit S. Ignatius M. ad Magnesianos, in Dei » concordia omnia agere, episcopo præsertim Dei loco et presbyteris loco senatus » apostolici. « Et ad Smyrnenses: » sine episcopo nemo quidquam faciat » eorum, quæ ad Ecclesiam spectant. »

(5) S. Cyprian. *epist. LXVIII. ad clerum et plebes in Hispania, de Basilide et Martiale.*

(6) S. Ambros. *enarrat in psalm. XL.* — (7) *Epist. 10. edit. Venet. olim 89.*

§. CCCLXXX. Unitas fidei per hæresin tollitur, quæ est error voluntarius, quem homo baptizatus pertinaciter tenet contra aliquam veritatem fidei catholicæ. At unitas caritatis et communionis tollitur per schisma, et excommunicationem. Schisma est separatio a corpore Ecclesiæ, orta ex superbia membrorum, auctoritati ejus se submittere recusantium, in articulis ad unita-

tem ejus conservandam necessariis. Unde Augustinus schismaticum esse dicit *sacrilega discessione*, hæreticum *sacrilego dogmate*: nihilominus schisma aut filia est, aut paulo post mater futura hæreseos. Inferes

(a) Schismaticum efficit tum superba secessio ab obedientia proprii episcopi in communionem catholicam consistentis (1), tum ac præcipue separatio a communi caritatis ac communionis centro, Romano Pontifice (2).

(b) Dissensiones ac scissuræ inter episcopos de eadem sede contententes, late dici possunt schismata. Quamdiu enim neutra pars ab unitate et communionem Romanæ sedis avellitur, neutra censetur separata ab Ecclesia catholica, quæ ibi est, ubi est Petrus.

(c) Quando ad Romanam Ecclesiam duo Papæ ita eliguntur, ut non constet universali Ecclesiæ, uter secundum canonicas sanctiones et legitime electus sit; tum quidem neutri interim adhærendum est, sed cuius studendum, ut sub obedientia episcopi membrum Ecclesiæ maneat, ac veneretur caput ejus Christum, donec Ecclesia pro potestate a Christo accepta designandi caput visibile, illud designarit (3). Quod si plurium Paparum suos quisque in orbe catholico adhærentes numerat, vero schismate eandem divisam esse, dubitari non potest. Id contigit seculo XIV, circa annum 1378, quando duo se gerebant pro legitime electis pontificibus Urbanus VI Romæ; Clemens VII, appellatus Avenione; qui mutuis sese, et adhærentes anathematis mactabant.

(d) Fieri potest, ut quisquam non ipse se separet ab unitate Ecclesiæ et communionem capituli ejusdem, sed ab ea præcisus sit per excommunicationis sententiam, aut iis in locis et circumstantiis degat, in quibus summus Pontifex ei communionem aliqua de causa neget; ac tum si ita præcisus ab unitate et communionem nihil curat mag-nopere, ut in unitatem et communionem recipiatur; censendus est eam separationem ex propria contumacia approbare, atque implicite velle schisma; ob quam causam velut schismaticus jure habendus erit.

(e) Si vero unitatem et communionem modis omnibus quærat, nec obtinere possit; tum vel impedimentum, quod obstat, ob ejus culpam non tollitur; ac non excusabitur, eritque ejus contumaciæ, quæ impedimentum tollere abnuit, tribuenda separatio, quæ idcirco schismatis malitiam involvet. Secus dicendum, si interjectum impedimentum ipsius culpa careat; tum vero si contumeliam et injuriam suam sapientissime pro Ecclesiæ pace tulerit, neque ullas novitates vel schismatis vel hæresis molitus fuerit, docebit homines, quam vero affectu, et quanta sinceritate caritatis Deo serviendum sit, ut inquit S. Augustinus, addens: *talium virorum propositum est, aut sedatis remeare turbinibus, aut si id non sinantur, vel eadem tempestate*

vel ne suo reditu talis aut sævior oriatur, tenent voluntatem consulendi etiam eis ipsis, quorum motibus, perturbationibusque cesserunt, sine ulla conventiculorum segregatione usque ad mortem defendentes, et testimonio juvantes eam fidem, quam in Ecclesia catholica prædicari sciunt. Hos coronat in occulto pater, in occulto videns (4).

(f) Externa communionis et caritatis unitas singulorum membrorum cum corpore Ecclesiæ ejusque visibili capite, est necessaria, ut, quæ sit vera Christi Ecclesia inter varias sectas et societates, æque id nomen jactantes, discernatur; quemadmodum supra annotavi. Quod autem Ecclesiæ visibili necessarium est actu, id etiam singulis ejus membris ad salutem necessarium erit, adeo, ut cuique nitendum sit, ut eam communionem actu teneat. Quod si ab ea non quadam culpa sua, sed aliunde impediatur, ipsius saluti non oberit, uti nempe contingit, quando ministerium baptismi non contentus religionis, sed articulus necessitatis excludit (5). Tum quidem utroque casu satis est, ut is unitatem et communionem Ecclesiæ, qua actu caret, affectu teneat. Quamvis enim non sit in visibili unitate et corpore Ecclesiæ, unitate tamen spiritus est intus in ipsa Ecclesia, cui voto et caritate adhæret (6).

(g) Videant, inquit Petrus Ballerinius (7), quam perperam sese nonnulli purgare eo nomine existiment, quod a communionem sedis apostolicæ non se separarint: sed ab ipsa sede separati fuerint; dum hæc separatio ex eorum culpa originem duxit, et pertinacia ipsorum in causa est, ne in communionem recipiantur. Hac eadem ratione se a schismate defendere conati sunt plures recentiores hæretici, sicut olim eadem de causa sese studuerunt purgare inter ceteros antiquos hæreticos Montanistæ; cum se non exiisse de Ecclesia, sed ab ea invitos fuisse exclusos, atque communionem privatos, et exinde satis tutos præferebant.

(1) Multa de schismate Corinthiorum contra præpositos scribit S. Clemens I. in epist. I. ad eosdem.

(2) Perspicue S. Thomas 2. 2. q. 39, a. 1. « Proprie, inquit, schismatici dicuntur, qui propria sponte et intentione se ab unitate Ecclesiæ separant... Ecclesiæ autem unitas in duobus attenditur, scilicet in connexionem membrorum ad invicem, seu communicationem, et iterum in ordine omnium membrorum ad unum caput... Hoc autem caput est Christus, cujus vicem in Ecclesia gerit summus Pontifex; et ideo schismatici dicuntur, qui subesse renuunt summo Pontifici, et qui membris Ecclesiæ ei subjectis communicare recusant. »

(3) Suarez de schismate Disp. 12, Sect. 1. — (4) L. de vera religione n. 11.

(5) S. Augustin. L. IV. de Baptism. c. 22.

(6) Conf. S. Augustin. L. I. de Baptism. c. 17.

(7) De vi ac ratione primatus Rom. Pontif. in appendic. n. 7, p. 333.

§. CCCLXXXI. Schismata ac scissiones, uti et hæreses inde ab ortu disseminati exangelii extiterunt in Christi Ecclesia, uti nempe prædictum fuerat a divino magistro.

Ex antiquissimis Ecclesiæ temporibus mentionem meretur schisma novatianorum, nomen trahens a Novatiano, qui sæculo tertio a spe obtinendi pontificatus dejectus, fautore Novato, obedientiæ S. Cornelii legitime electi pontificis se quoque subduxit, et episcopus orientis et occidentis ad eum deserendum sollicitavit. Ipse Cornelius in epistola ad Fabium Antiochenum episcopum data a. 251, inter alia gravissimum novatiani facinus narrat: *oblationibus factis (pane et vino consecratis) portionem singulis dividens, dum eam tradit, miseros homines benedictionis loco jurare cogit, manus ejus, qui portionem accepit, ambabus manibus suis comprehensas retinens, nec prius dimittens, quam jurati ista dixerint (ipsis enim utar illius verbis) jura mihi per corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi, te nunquam partes meas deserturum, nec ad Cornelium amplius esse rediturum. Et miser homo non prius gustat, quam sibi ipsi malum imprecatus sit; et cum panem illum accipiens dicere debuisset: amen; ejus loco dicit: non revertar deinceps ad Cornelium* (1). De hoc schismate animadvertite:

(a) Antiqui tum patres schismaticos rejiciebant eo potissimum ex capite, quod unus in Ecclesia catholica episcopus esse debeat, et ab uno reliqui ita dimanarent, ut ad unum illum, tanquam exordium, fontem, radicem et originem unitatis iterum redirent, et in eo conjungerentur: ille ergo (inquit in eadem epistola de Novatiano) ille ergo Evangelii vindex ignorabat, unum episcopum esse oportere in Ecclesia catholica? Similiter S. Cyprianus in epist. LII, de Cornelio et Novatiano loquens: *cum post primum, ait, secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus esse debeat, factus est, non jam secundus ille, sed nullus est.*

(b) S. Cornelius in eadem epistola Novatianum ironice vocat, *Evangelii vindicem, novæ sectæ inventorem, et disciplinæ ecclesiasticæ, si Deo placet, propugnatorem*; quia nimirum ipse Novatianus præclaros hosce titulos affectabat. Unde et Cyprianus epist. XLI, de eodem ejusque asseclis scribit: *si se assertores Evangelii Christi esse confitentur, prius ad Ecclesiam revertantur.* En, inquit Constantius, quos imitantur ætatis nostræ novatores, qui cum ab avita fide discesserint, sese puri Evangelii vindices jactitare non verentur.

(c) Novatiani schismati mox hæresis adjuncta est, quam Eusebius

a *fraterna caritate abhorrentem et inhumanissimam*, Hieronymus vero *Cainam* vocat ; quia lapsis communionis ac pacis spem omnem ademit Novatianus.

(1) *Constant in epist. Rom. pontif. p. 155.*

§. CCCLXXXII. Præter schisma a communione Ecclesiæ quoad fructum et suffragia, imo et a convictu fidelium excludit *excommunicationis* ; qua pœna uti nulla gravior, sic nec major potestas est, quam qua reus exciudatur ex societate fidelium, membrum inutile et noxium a mystico Christi corpore amputatur, atque is, qui cœtum sanctorum jam ingressus erat, ex Ecclesiæ gremio in numerum ethnicorum et profanorum hominum detruditur. Eam potestatem exercuit Paulus in Corinthium incestuosum, in quem sententiam *condemnatoriam* protulit nomine et auctoritate Jesu Christi, ac publice congregatis Corinthiis, non ut consentirent ei sententiæ, sed ut salubriter terrentur. *Medicinalis* tamen ea pœna fuit, non in sempiternum interitum inflictæ, sed ut emendatione facta spiritus salvus esset in die Domini Nostri Jesu Christi (1). Cum in jure canonico privato tractentur, quæ ad excommunicationem, aliasque censuras pertinent, addam, quod ad ejus naturam explicandam apposite commentatus est cel. Franciscus Zech, deplorandam dicens, ac si fieri possit, coercendam petulantiam multorum laicorum, qui imperterritam animi *fortitudinem* non alibi magis, quam in contemptu potestatis ecclesiasticæ et neglectu censurarum exerunt, totumque sacræ disciplinæ vigorem inter nugas pueriles et anilia terriculamenta deputant (2).

(a) *Primo expenditur ipsa vis excommunicationis* : « nec anguntur, inquit, quod per excommunicationem communionem sanctorum, quam in symbolo apostolico profitemur, priventur, communibus Ecclesiæ suffragiis careant, tradantur satanæ, nec ullis fidelium orationibus, aut sacramentorum subsidio juventur ; cum tamen acerbissime ferant exclusionem a nobilium circulis, ab aularum aditu, ac conversatione æqualium. »

(b) *Dein eadem pœnæ vis illustratur congerie similium* : « Jam apud gentiles gravissima pœna erat exclusio a sacris (3) : et sacræ

» literæ terrificæ exempla nobis exponunt in Adamo ejecto ex paradiso ; in Cain a facie Domini egresso, divinamque manum sibi impendentem semper operiente ; in Maria Moysis sorore, lepra divinitus multata, et extra aliorum commercium ejecta ; in Core, Dathan et Abiron ob seditionem contra Sacerdotium motam, a reliquo populo separatis, et hiante terra absorptis ; in rege Ozia ob sumtum temere sacerdotale officium lepra percusso, et e templo ejecto etc. » Tristia novi fœderis exempla non recenseo ; cum hujusmodi homines historiæ fidem facile explodant (4).

(c) *Denique proponuntur exempla timentium, ut par est, excommunicationis pœnam* : « Ad horrorem censurarum, et reverentiam erga claves Ecclesiæ potenter permovere debet exemplum fortissimorum imperatorum et regum, qui majestate sua non indignum censuerunt, humili pœnitentia reconciliari Ecclesiæ, et gravissima censurarum mala a se amoliri. Præclara Theodosii et Arcadii imperatorum exempla confundunt aliquorum impudentiam sub larva fortitudinis latentem. »

(1) *I. Cor. V. v. 5. seq.* — (2) *Zech de judiciis criminalibus §. 140.*

(3) *Vid. Julius Cæsar de bello Gallic. lib. 6. Plato de legibus lib. IX. in fin. et lib. X. in fin.*

(4) *Vid. S. Petrus Damiani L. I, epist. 10. Theoph. Raynaudus de monitor. Eccles. parte III, C. 11.*

§. CCCLXXXIII. Unitas communionis et caritatis tanquam visibilis nota Ecclesiæ et huic ipsi Ecclesiæ, et singulis ejus membris necessaria est : potestatem supremam pontificis et subordinatam episcoporum idcirco institutam diximus, ut Ecclesia sit, maneatque una, sancta, catholica et apostolica. Quare videndum est, quomodo ea pontificis et episcoporum potestas ad finem conservandæ hujus unitatis sese exerat. Denique quid christiano principi officii incumbat, ut auctoritate sua pontificiæ et episcopalis potestatis decreta et consilia eum in finem concepta suffulciat et tueatur.

(a) Unitas communionis et caritatis inter ecclesias particulares, et Romanam Ecclesiam tanquam commune centrum tum maxime firmari ac declarari decet, quando aut novus ordinatur pontifex, aut novus antistes ecclesiæ particularis, ceu patriarcha, vel alius suppar, qui alteri non subest, a quo una in communionem traheatur. Ad hunc finem communio sacramentorum non sufficit, quippe quæ communia cum Ecclesia Romana habere possunt sectæ ab eadem divisæ. Quapropter literæ *pacificæ*, seu *communicatoriæ* antiquis

temporibus adhiberi cceptæ sunt, quæ inter catholicæ tantam unitatis episcopos ultro citroque mittebantur. Electi scilicet Romani Pontifices initio statim ad catholicos patriarchas, et suppres præules ejusmodi literas dabant, quibus præter novam electionem et ordinationem declarabant fidem suam et communionem cum iisdem, atque iis, quos illi sub se continebant. Similiter patriarchæ, ac suppres antistites mox post electionem suam istiusmodi generis literas mittebant Romam, ut sese Romanæ fidei unitos et cum ipsa communicantes ostenderent. Tria animadvertenda: hæ literæ a Romanis Pontificibus etiam ad eos mittebantur particularium ecclesiarum præules, qui per vim et injuriam de sede dejecti in communionem sedis apostolicæ id factum improbantis permanebant. Dein quorum episcoporum ad Romanum Pontificem literæ exploratam non habebant fidei professionem, illæ neque recipiebantur, neque communionis responsio iis reddebatur. Denique quos præules Pontifex hoc modo respuebat, negando literas communionis, ii, quamquam episcopi jam ordinati essent, ac per hoc characterem ordinis accepissent, pro legitimis episcopis a nemine agnoscebantur eorum, qui in communionem sedis apostolicæ persistebant, sed tanquam spurii et adulterini habebantur. Istiusmodi exemplum modo habemus in ultrajectinis episcopis (1). Quia progressu temporis unitas Ecclesiæ et communiō cum sede apostolica semper magis magisque convelli ccepta est, ad eandem firmandam introductum est juramentum fidelitatis: confirmatio episcoporum Pontifici reservata, aliorum jurium reservatio, usus etiam pallii, aliaque id genus, quæ ab hostibus Romanæ sedis pessimo animo ad invidiam ejusdem, et exprobrandum dominatum detorquentur.

(b) Quia particulares ecclesiæ communi fundamento Ecclesiæ universalis insistunt, indeque firmitatem obtinent, nihil earum pastoribus antiquius est, quam ut secum gregem sibi subditum ad eam caritatis et communionis unitatem trahant, nihilque a suis attentari, scriptove vulgari sinant, quo ea unitas labefactatur, memores nempe juramenti in aditu sedis suæ coram universa Ecclesia solemniter præstiti; neque vero per reservationes pontificias detrahi de sua potestate credunt, quando eadem ad firmandam et profitendam unionem cum unitatis centro, proindeque ad ipsam potestatem episcopalem corroborandam perquam conducibiles sunt.

(c) Advocatorum Ecclesiæ officium, præcipuusque honor sine dubio in tuenda ejusdem unitate, omniumque membrorum cum capite ac communi centro firmanda communionem consistit. Illustria sunt exempla non tantum catholicorum principum Henrici III, Sigismundi, et his longe antiquioris Theodosii magni (2); sed etiam ethnici imperatoris Aureliani, qui, cum Paulus Samosatenus ob hæresin depositus Domino legitime surrogato ædes et ecclesiam cedere nollet, a catholicis episcopis interpellatus illi ecclesiam attribui jussit, cui *Italici christiani sacerdotes, et Romanus Pon-*

tifex scriberent (3). Quia imperator, ut Bossuetus ait, *christianorum corpus in hac (Romani Pontificis) communione semper contineri viderat. Tam erat notorium, inquit Fleurius, etiam paganis, veræ christianæ religionis notam esse communionem cum Ecclesia Romana* (4).

(1) *Conf. comment. Febronii in retract. posit. XXVI.*

(2) *L. 1, C. de summa Trinitate.* — (3) *Euseb. L. VII, C. 30.*

(4) *T. II, L. VIII, C. 8. Adde in hanc rem epist. III, L. 7. S. Petri Damiani ad Henricum IV. Edictum Caroli M. de honoranda Apostolica sede. Harzheim L. I, p. 356.*

CAPUT IX.

Etsi Ecclesia Christi sit catholica, multi tamen in orbe terrarum sunt homines, qui in eam nunquam ingrediuntur: non pauci, qui perfide egrediuntur, aut juste ejiciuntur; quare indicandum est, quæ erga istiusmodi homines jura sint et officia Ecclesiæ.

ARGUMENTUM.

CCCLXXXIV. Membra Ecclesiæ, quæ?
CCCLXXXV. Sectariorum conventicula non sunt Ecclesiæ veri nominis.
CCCLXXXVI. Causæ dissensionis eorundem.

CCCLXXXVII. Tolerantia, ejusque gradus.
CCCLXXXVIII. Rationes tolerantia.

§. CCCLXXXIV.

ARGUMENTUM, quod proposui hoc loco, tractari non potest, nisi primo indicetur, quis ad Ecclesiam Christi re vera pertineat, ejusque membrum sit, aut contra; id, quod ex iis, quæ præmissa sunt, nunc demum satis distincte intelligi posse arbitror. Ac I. solemniter ab ipso Christo ritus est institutus, quo quis in regnum cælorum ingredi, id est, Ecclesiæ membrum evadere possit, debeatque: *nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei* (1). De illis, qui per baptismum Ecclesiam non ingressi, nec ejus potestati subjecti sunt, Paulus ait: *quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare* (2)? II. Necessaria est